СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Надя Димитрова Филипова
Институт за исторически изследвания – Българска академия на науките

по конкурса за заемане на академична длъжност „доцент“
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология (Историческа демография – Законодателство в областта на миграционната политика между двете световни войни) за нуждите на секция „Историческа демография“ при департамент „Демография“ на ИИНЧ – БАН (Държавен вестник, бр. 92/ 31 октомври 2025 година)

В обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ за нуждите на секция „Историческа демография“ при департамент „Демография“ на ИИНЧ - БАН участва един кандидат – гл. ас. д-р Борис Пламенов Боев.

Кандидатът участва в конкурса с хабилитационен труд – монография, която отговаря на всички нормативни изисквания за монография. Отделно Борис Боев представя една монография и 12 студии и статии, които отговарят на профила на обявения конкурс. Публикациите, както и цитиранията, отговарят и надхвърлят националните минимални изисквания за заемане на длъжността „доцент“ и изискванията на Правилника за условията и реда за заемане на академични длъжности в ИИНЧ. Кандидатът е заемал длъжността „главен асистент“ в продължение на шест години и пет месеца в ИИНЧ – БАН, с което отговаря на нормативните изисквания по това направление. Участвал е в четири национални проекти и програми. Има две награди от БАН за изявен млад учен, което е отличен атестат за достойнствата на неговата научна дейност.

Представеният от гл. ас. д-р Борис Боев хабилитационен труд „Миграционната политика в българското законодателство между двете световни войни (1919 – 1939 г.)“ заема важно място в изследванията за ролята на държавата за динамиката на демографските процеси в България. Той има приносно значение към академичните дирения, защото създава допълнителна документална и аналитична база за многоаспектни сравнителни анализи, касаещи не само годините между двете световни войни, но периода на комунистическото управление в страната. Проучването създава

възможност за академична съпоставка както на политиките, така и на резултатите от законовото регулиране и практическото прилагане на тези норми.

Във Въведението са очертани обектът, предметът, целта и задачите на изследването. Борис Боев изрично подчертава, че а изследвания период са установени – предложени и гласувани – закони свързани единствено с движението (вътрешно и външно) на българско население, въпреки че през периода 1919 – 1939 г. във и извън страната мигрират още и турци и гърци (напускащи страната), руснаци, арменци (заселващи се в страната) и др. (стр. 10). В този контекст в бъдещи изследвания може да се направят задълбочени проучвания в тази насока.

Натрупаните академични изследвания за миграционните движения в междувоенния период са анализирани с оглед изясняването на поставените от автора задачи и този подход дава възможност да се открояят приносите на монографията по отношение на законодателните мерки и средства. Изследването на тези задачи се провежда чрез методите на контекстуализация, системен и сравнителния анализ. На тази основа монографичното проучване е логично обособено в три глави, разглеждайки държавните политики по водещите типове миграционни движения.

Във фокуса на Първа глава е правната регулация на бежанския въпрос. Анализирани са многобройни нормативни документа за периода 1920 – 1937 г., с акцент върху мотивите за тяхното изготвяне и парламентарните дебати. Изработването на концепцията на правителството на Александър Стамболийски и нейното рамково прилагане от следващите български правителства авторът свързва с изключителния характер на обстоятелствата около широките имиграционни вълни от времето на войните, както и с необходимостта от приемане на широкообхватни нормативни документи за демонстриране на ангажираността и определяне на отговорностите на държава за „осигуряване на постоянно местожителство и поминък за бежанците“ (с. 26). Реконструирана е институционалната рамка за прилагането на нормативните документи, както и употребата на общонационални, хуманитарни и икономически мотиви в контекста на партийните визии и съперничества при формулирането на отговорностите. Отделено е специално място за становищата, изразени в парламентарните дискусии, че въпросите, касаещи бежанците в България трябва да се дискутират на международно равнище и конкретно с оглед търсенето на възможности за връщането на бежанците с български произход в родните им места. Логично е обоснован изводът, че се налага именно концепцията „според която на бежанците, трябва да се гледа като на население,

което се заселва в страната за постоянно и всички действия в това направление трябва да са насочени към безпроблемното осъществяване на този процес“ (с. 36).

В този контекст е визирана и ключовата роля на държавната политика, в която първоначалната концепция специално по отношение на финансирането на мероприятията за подпомагане на бежанците е модифицирана с налагане на визията за ползване на външни заеми със съответните условия по тях. Изяснени са конкретните мерки и средства за прилагане на държавната политика, които подчертават специалните грижи на всички български правителства и търсенето на решения в полза на бежанците-земеделци в контекста на финансово-икономическите трудности и политическата поляризация в България и нейната външнополитическа изолация. Интерес представляват и привлечените изказвания на депутати, които свързват част от условията за ползване на права от бежанците с опит на Обществото на народите да се освободи от щекотливия въпрос за гарантиране на правата на българските малцинства в чужбина (с. 79).

Втора глава е посветена на емиграционната политика в българското законодателство за периода 1919 – 1939 г. Авторът успешно изпълнява поставената задача да очертае „основните групи изселващи се (за постоянно или временно) българи през междувоенния период, след което да се изясни взаимовръзката между тяхното миграционно поведение и въведените регулации в българското законодателство“ (с. 100). Въвеждането на правителствен контрол върху емиграцията с фокус върху тази в Северна и Южна Америка авторът свързва със социални, икономически и демографски мотиви и уместно търси неговите корени в предвоенния период. В този контекст е добре да се изяснят какви са конкретните критики срещу ограничаването на правата за емиграция.

За да създаде базата за сравнителен анализ с практиката през междувоенния период, авторът представя мерките и средствата за прилагане на държавната политика в началото на XX век, като са очертани в рамката на административни, организационни, финансови и наказателни мерки. Развивайки базовата логика на държавната политика по отношение на емиграцията, изрично се подчертава, че през 1927 г. се налага изискването емигриращите извън Европа да имат гарантирано устройване в крайната дестинация, с което се затвърждава различния подход спрямо емигриращите в рамките на европейския континент и стремежа на държавата да ограничи отвъдокеанските миграции с фокус Съединените американски щати. Същевременно авторът обръща специално внимание на държавната политика по насърчаване на емиграцията с цел обучение и връщане в страната, за да се подпомогне „развитието и модернизацията“ на България, както и на

временната емиграция на градинари в Европа. С приносен характер е анализът на парламентарните дебати и решения през 1931 г. по въпроса за даване на пълна или частична амнистия на политически емигранти с обвинения в престъпления против държавата. Борис Боев заключава, че „се прилага един умерен и прагматичен концептуален подход“ (с. 131).

Следвайки избрания систематичен подход, трета глава проучва вътрешномиграционната и урбанизационна политика в контекста на българското законодателство. В нея авторът успешно доказва своята теза, че през междувоенния период „българската държава прави опит да разработи концепция,…свързана с два основни вътрешномиграционни въпроса: първо, разселване на хората, обитаващи поройни, слабо производителни, планински или гъсто населени области на страната, и, второ, жилищното настаняване в големите градове начело със столицата София“ (с. 136). Авторът доказва, че през 20-те години на XX век „липсват комплексни и цялостни законодателни текстове“ по миграционния въпрос (с. 137). Изграждането на по-системна политика по този проблем авторът свързва с дейността на правителствата на страната от средата на 30-те години насетне. Авторът обяснява мотивите за активизиране в края на същото десетилетие с необходимостта да се отговори на заплахата от природни и социални катаклизми, причинени от човешката дейност, а и от липсата на поминък“ (с. 142). Развитието на държавната политика, мерки и средства за прилагането на тази политика по проблемите на урбанизацията са обект на проучване в два последователни параграфа. Чрез анализ на парламентарни дебати и изработената концепция авторът доказва, че основният визиран проблем е този с „жилищната нужда“, произтичащ както от вътрешните миграции, така и от бедността и бежанските вълни към България.

Заключението отразява основните приносни елементи на монографията. За разгръщане на анализа биха могли да се използват по-пълноценно достъпните академични изследвания в отделните параграфи на самите глави на книгата.

Борис Боев участва в конкурса за доцент с още една публикувана монография и 12 студии и статии. Те имат приносен характер в две основни направления. На първо място се изследва студентският активизъм и дейността на студентските организации в България през 30-те години на XX век. Сравнителният анализ се основава на богат документален материал, като проучванията (включително монографията, която не е представена като хабилитационен труд) са разположени в широкия исторически контекст на вътрешнополитическото развитие на България и на външната намеса и влияния.

Тематично обособени са изследванията, посветени на правните регулации по отношение на миграционните движения на българи в периода между двете световни войни. Това е логично предвид факта, че изследователските интереси на автора се развиват в областта на проучванията на миграционните проблеми в същия период и демонстрира амбицията на Борис Боев да разширява академичните си дирения. В пет от тези публикации се проучва законовото урегулиране на установяването и подпомагането на бежанци от трети страни с български произход. В последната представена статия се анализират законодателните мерки, изработени от българската държава по отношение на напусналите (или желаещите да напуснат) страната български поданици, което е принос към проучване на „белите полета“ за цялостната история на България.

Заключение: Представените от гл. ас. д-р Борис Боев публикации, цитирания и данни за други научни дейности доказват, че неговата кандидатура отговаря на всички нормативни изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“. Това, както и представените в настоящото становище приноси на публикациите ми дават основание в качеството ми на член на Научното жури да гласувам с „ДА“ за заемане на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология (Историческа демография – Законодателство в областта на миграционната политика между двете световни войни) за нуждите на секция „Историческа демография“ при департамент „Демография“ на ИИНЧ – БАН.

6 февруари 2026 година

доц. д-р Надя Филипова